Aruba pakt illegalenvraagstuk aan

De vreemdeling in discussie

Het jaar 2004 begon met een duidelijk signaal van de overheid in de richting van iedereen die zonder geldige papieren in Aruba verblijft. In een dag tijd werden door de autoriteiten vijftig illegalen opgepakt en in de voormalige gevangenis in Dakota opgesloten in afwachting van hun uitzetting. Daarna brak er in die opvanggelegenheid een opstand uit, omdat de ingesloten personen het niet eens waren met de samenstelling van de maaltijden, de volle cellen en de deplorabele hygiënische omstandigheden. Met dit voorpaginanieuws leefde de discussie over de positie van vreemdelingen op Aruba weer hoog op.

Het eerste exemplaar van het boekje werd door redacteur Wim Rutgers (l) aangeboden aan Gouverneur Olindo Koolman.

"Vergeten wordt dat vele Arubanen afstammen van voorouders die slechts enkele generaties eerder naar het eiland trokken."

Door Marjanne Havelaar

Onlangs verscheen er een boekje, getiteld 'De vreemdeling in discussie'. In de bundel brengen drie deskundigen elk vanuit hun eigen vakgebied een visie op de vreemdeling. Al eerder waren zij te horen, toen zij deelnamen aan een forumdiscussie over dit onderwerp in het kader van het Studium Generale van de Universiteit van Aruba.

Sinds 1648, het geboortejaar van de moderne staat, is de wereld verdeeld in staten. De moderne staat kenmerkt zich door drie factoren, te weten een bepaald grondgebied, een bevolking en een overheid die gezag uitoefent over grondgebied en bevolking. Staten worden van elkaar gescheiden door grenzen. Mensen worden van elkaar onderscheiden door nationaliteiten. Naar internationaal recht zijn staten in principe vrij om te bepalen wie hun burgers zijn en wat hen daardoor rechtens toekomt. Tegenover de 'national' (de staatsburger) staat de vreemdeling, die niet automatisch dezelfde rechten heeft.
Binnen het Koninkrijk der Nederlanden krijgt iedereen de Nederlandse nationaliteit die bij de geboorte een Nederlandse vader of moeder heeft. De geboorteplaats doet niet ter zake. Wie vreemdeling is binnen het Koninkrijk wordt bepaald door elk van de drie Landen afzonderlijk. Toelating en uitzetting van vreemdelingen is dan ook een Landsaangelegenheid. Zo beschouwt Nederland iedere persoon die de Nederlandse nationaliteit bezit niet als vreemdeling, terwijl Aruba de uit Europa afkomstige Nederlanders wel als vreemdeling beschouwt en hen als gevolg daarvan onderwerpt aan het stelsel van werk- en verblijfsvergunningen. De afgelopen jaren is vrijwel onafgebroken gewerkt aan herziening van dit stelsel. Met inachtneming van de laatste wijzigingen blijkt het voor Europese Nederlanders makkelijker te zijn geworden om zich in Aruba te vestigen, terwijl het voor niet-Nederlanders steeds moeilijker is geworden.

SPIEGEL
Staatsrechtdocent Luciano Milliard neemt het de laatste tijd aangescherpte vreemdelingenbeleid onder de loep en komt tot de conclusie dat de nieuwe regels de maatschappelijke ontwikkelingen volgen, daar als het ware een spiegel van zijn. Daarnaast constateert hij dat individuen die toegang willen met drie vragen zitten, namelijk: hoe krijg ik toegang tot het grondgebied, hoe verkrijg ik toestemming tot verblijf en hoe verkrijg ik bescherming tegen verwijdering. Daartegenover staan de belangen van de staat, die zijn grenzen wil bewaken, een duidelijk toelatings- en verblijfsbeleid wil formuleren en toelating en uitzetting zo effectief mogelijk wil regelen. Vaak zijn deze belangen tegengesteld op Aruba, omdat veel vreemdelingen op zoek zijn naar een betere toekomst en die hier willen zoeken, terwijl Aruba wil voorkomen dat de bevolking in ongewenste mate groeit.
Volgens Milliard is het aantal buitenlandse arbeidskrachten op Aruba de laatste tien jaar enorm toegenomen. Dit heeft grote problemen veroorzaakt, omdat de ontwikkeling van de infrastructuur, zoals voldoende scholen, woningen, medische zorg en wegen geen gelijke tred hield met de snel toenemende bevolking. Vervolgens stagneerde de economie, waardoor niet alleen vreemdelingen, maar ook Arubanen zonder werk kwamen te zitten. Het beleid werd dus aangepast en de positie van de niet-Nederlandse vreemdeling verslechterde. De niet op Aruba geboren Nederlanders kregen echter gemakkelijker toegang tot het eiland. Binnen het Koninkrijk bestond namelijk al langere tijd onvrede over de onbeperkte toelating van Antillianen en Arubanen tot het Europese deel van het Koninkrijk, terwijl de Caribische delen voorwaarden stellen.

Afsluitend stelt Milliard dat duidelijk is dat het beleid tot stand komt als spiegel van de maatschappelijke ontwikkelingen. Heeft de maatschappij behoefte aan werknemers, dan worden de toelatingsregels versoepeld. Gaat het minder goed, dan zal een buitenlander slechts in zeer uitzonderlijke gevallen een werk- en verblijfsvergunning kunnen krijgen. Waar vroeger wellicht oogluikend illegalen werden gedoogd, omdat ze goed zouden zijn voor de economie, nu is het beleid stringenter geworden als gevolg van de recessie.

Hij ziet de tevredenheid over de zegeningen van de economische opbloei, maar hoort de mensen de toenemende bevolkingsdruk en migratie hekelen.

'De vreemdeling in discussie' is een uitgave van de Universiteit van Aruba in het kader van het Studium Generale.

INDIANEN
Hoewel gesteld zou kunnen worden dat 'de vreemdeling' dus pas sinds 1648 bestaat, stelt cultureel antropoloog Luc Alofs dat deze op Aruba al sinds het jaar 950 onderwerp van discussie is. Het eiland werd op dat moment bewoond door indiaanse pre-ceramische, nomadische of semi-nomadische jagers en verzamelaars. Rond 950 migreerde een groep indianen van Zuid-Amerika naar Aruba. Deze Caquetio's behoorden tot de taalgroep der Arowakken. Zij spraken dus een andere taal en hadden de kunst van het pottenbakken en verbouwen van gewassen onder de knie. In de confrontatie met de onbekende 'ander', gingen de pre-ceramische indianen op zoek naar een manier om de eigen identiteit te markeren. Men vond deze in het beschilderen van de schedel met een waarschijnlijk rode kleurstof. Een aantal schedels uit het indiaanse grafveld van Malmok, dat dateert uit deze periode, vertoont daarom een rode vlek.
Als cultureel antropoloog is Alofs bijzonder geïnteresseerd in hoe mensen zich onderscheiden van anderen, zowel vroeger als nu. Hij signaleert dat de vreemdeling veelal onderwerp vormt in kranten, op de radio en televisie en volop bediscussieerd wordt op feestjes. Hij legt al aan het begin van zijn betoog de vinger op de zere plek door te stellen dat wij eigenlijk niets weten van vreemdelingen: "Het vreemde, het onbekende en dus de vreemdeling is ons immers onbekend. Toch meten wij ons een veelal negatief oordeel aan over deze mensen. Vergeten wordt dat vele Arubanen afstammen van voorouders die slechts enkele generaties eerder naar het eiland trokken."

ANGST
Alofs denkt dat het ongunstige oordeel over de vreemdeling veroorzaakt wordt door de bezorgdheid over de eigen identiteit en de angst voor het onbekende: "We zoeken onze eigen identiteit op basis van de ontmoeting met de 'ander'. We creëren een zelfbeeld waarmee we het anders zijn van de ander markeren, precies zoals de pre-ceramische indianen zich door de schedeldecoratie onderscheidden van de nieuwkomers." Hij vraagt zich echter wel af wat het neerbuigend en negatief doen over de vreemdeling zegt over de burger die zichzelf als respectabel en wellicht beter dan de vreemdeling beschouwt: "Wie is nu eigenlijk de barbaar? Is de onbekende ander de barbaar omdat hij niet is zoals wij? Of is degene die veroordeelt de barbaar, omdat hij oordelen baseert op oppervlakkige waarneming, op onjuist gekozen culturele maatstaven, op onbekendheid met die ander en de onwil om zich in die ander te verplaatsen?" Alofs durft deze boude vragen te stellen, omdat hij heeft gesignaleerd dat zodra er problemen komen, of er van een bepaalde 'vreemde' bevolkingsgroep veel individuen op Aruba verschijnen, een soort collectieve angst ontstaat, die zich vertaalt in negatieve uitlatingen over deze mensen.

CULTUUR
Alofs sluit zijn bijdrage af met een kijkje bij de Arubanen zelf. Hij ziet mensen die hun taal, het Papiamento, voortdurend voorzien van leenwoorden uit het Engels en Spaans en tegelijkertijd klagen over de verloedering van de taal. Hij ziet mensen die de consumptiecultuur omarmen, maar treuren om het verlies van waarden, normen en zekerheden. Hij ziet de tevredenheid over de zegeningen van de economische opbloei, maar hoort de mensen de toenemende bevolkingsdruk en migratie hekelen. "We bezingen tijdens culturele hoogtijdagen het negentiende-eeuwse verleden van *cunucu* en familie, maar schuiven op de eerstvolgende werkdag oude trankeren tegen de grond in de naam van welvaart en gewin. We bezingen het indiaanse verleden in poëzie en beeldende kunst, maar brengen haar gelijktijdig als toeristisch product aan de man. In dergelijke tegenstrijdigheden verliezen we onszelf." Zijn conclusie is dat het de Arubanen zou sieren wanneer zij een onderscheid zouden maken tussen enerzijds de culturele verandering die volgt op onze eigen overgave aan het wereldomvattende proces van culturele nivellering en anderzijds de verandering die het gevolg is van migratie en culturele uitwisseling tussen Arubanen en vreemdelingen. "We zouden minder barbaar zijn als we de vreemdeling minder als barbaar en meer als medemens zouden beschouwen."

Bastiaan Stigter, dominee van de Protestantse Gemeente van Aruba, legt uit hoe de vreemdeling in het Oude Testament wordt neergezet. Aan de hand van de Tien Geboden stelt hij dat het volk Israël nadrukkelijk wordt voorgehouden dat de ander, de vreemdeling ook rechten heeft en wel rechten met een duidelijk sociale inslag. Het sabbatsgebod stelt dat de sabbatsdag moet worden geheiligd, "ook door de vreemdeling die in uw stede woont". De reden daarvoor is volgens de Bijbeltekst dat de Israëlieten dienstknechten zijn geweest in Egypte en God hen heeft bevrijd. De vreemdeling wordt beschermd tegen uitbuiting door dit gebod. De humaniteit wordt veilig gesteld.
Diezelfde bescherming valt de vreemdeling ook op andere plaatsen in het Oude Testament ten deel. In Exodus 22:21 staat: "Een vreemdeling zult gij niet onderdrukken, noch hem benauwen, want gij zijt vreemdeling geweest in het land Egypte." Voor de viering van het Pascha worden vreemdelingen nadrukkelijk uitgenodigd, zij het dat de mannen zich wel eerst dienen te laten besnijden. De vreemdeling heeft dezelfde rechten, maar daaraan gekoppeld dus ook dezelfde plichten als de 'eigen' mensen. Vreemdelingen in behoeftige omstandigheden dienen te worden verzorgd en gevoed. Uitbuiting is uit den boze.

Stigter laat zien dat de God van Israël zich laat kennen als een God van bevrijding. Deze schrijft voor dat de bevrijding die hen ten deel is gevallen, ook aan anderen dient te worden gegeven. Andere mensen de ruimte geven. Juist omdat Israël geleden heeft onder de Egyptische slavernij, wordt zij eraan herinnerd haar eigen verleden niet te vergeten. Jezus trekt in het Nieuwe Testament deze lijn nadrukkelijk door. "Ik ben de vreemdeling en gij hebt mij gehuisvest" (Mattheus 25:35). In deze passage maakt Jezus duidelijk dat, in tegenstelling tot de mening dat de toekomst er rooskleuriger uitziet als je je van de vreemdeling ontdoet, er juist geen toekomst is als je de vreemdeling onmenselijk behandelt. Jezus maakt er een heilszaak van. "Wie de vreemdeling veracht, veracht Hem."

Allen die zich in Aruba bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, huidskleur, taal, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of op welke grond dan ook, is niet toegestaan, luidt grondrecht 1.1 van de Staatsregeling van Aruba.